

Kauza Filip

Závěrečná seminární práce

Komedie? Zábava! (pokleslý seminář o divadelní zábavě)

Jak je důležité míti Filipa aneb lehkovážná komedie pro vážné lidi je hra irského spisovatele světového věhlasu Oscara Wilda, patří mezi jeho pozdní hry, byla napsána v roce 1895, a velmi záhy se stala jednou z nejuváděnějších komedií evropského divadla. Jasnější představu můžeme ilustrovat na počtu inscenací v českém prostředí po roce 1945; jedná se o více než 70 uvedení. Každou sezónu se hra objeví na repertoáru některého z českých divadel alespoň jedenkrát a bývá také mnohdy zpracovávána amatérskými soubory. Mezi nejslavnější inscenace bezesporu patří provedení z Realistického divadla Zdeňka Nejedlého z roku 1950 v režii Oty Ornesta nebo jeho přenesená inscenace do Městských divadel pražských ve stejném roce pouze v rozdílném obsazení.

Kolem samotného českého překladu se udělalo v nedávné historii mnoho povyku („pro nic?“). Hra byla poprvé přeložena pod tímto jménem v roce 1949 Jiřím Zdeňkem Novákem. V roce 2012 inscenaci uvedlo Národní divadlo moravskoslezské, ovšem text pro jeho potřeby upravil Pavel Dominik a titul hry nechal identický. To nenechalo chladnými dědice Novákových autorských práv a zažalovali inscenátory s požadavkem o stažení tohoto prvního česky přeloženého názvu. A tím byla odstartována kauza „*Filip*“. Od té doby se hra s původním jménem *The Importance of Being Earnest* uváděla všelijak; *Jak důležité je ho mít...*, *Není Filip jako Filip* atd. Přitom překlad sám o sobě není zcela výstižný; *Being Earnest* můžeme chápat jako býti vážný či také upřímný.

V tuto chvíli se můžeme pustit do samotného rozboru hry. Text je rozdělen do třech dějství a vcelku se vymyká klasicistnímu pojetí komedie, jaké sledujeme u valné většiny podobných textů. Především to můžeme ukázat na nedodržení jednoty místa. První dějství se odehrává v bytě pana Algernona v Londýně, druhé v zahradě venkovského sídla ve Wooltonu a ve třetím se přesouváme do salónu tohoto panství, stejně tak se posouváme i v jednotě časové.

Dějová zápletka je postavená na „hře“ prvních dvou protagonistů, kteří v případě vlastních potřeb odjíždějí od povinností, každý pod jinou záminkou. John

Worthing se odebrá ze svého venkovského sídla do Londýna, své svěřence a hospodyně tvrdí, že navštěvuje (a čas od času vytahuje z malérů) svého zhýřelého imaginárního bratra Filipa. Jakmile je v Londýně, za Filipa se začne vydávat a tak žije vlastně dvojitý život. Jeho přítel Algernon Moncrieff má podobnou taktiku, ovšem jeho útky jsou mířeny opačně, a sice z města na venkov, aby utekl nepříjemným povinnostem rodinných návštěv a tak dále. Jeho záminkou je neustále churavý přítel Bunbury. Oba tak v očích svých blízkých vypadají jako milosrdní samaritáni, kteří se pouze snaží pomoci svým blízkým. Tato hra jim vychází dlouho, až do chvíle kdy se John zamiluje do Algernonovi sestřenky Gvendolíny a požádá ji o ruku. Tím se strhává vlna prozrazených tajemství o skutečné adrese venkovského sídla a Johnovi se jeho hra začíná vymykat z rukou.

První dramatická zápletka se strhává kolem jména Filip. Gvendolína je přesvědčena, že muž s tak zvučným jménem je jí souzen a proto Johnovi na nabídku k sňatku odpoví kladně, nicméně to hlavnímu hrdinovi příliš nehraje do karet a rozhodne se nechat pokřtít. Algernon je celou touto šarádou pobaven a rozhodne se ji dále rozehrát. Navštíví Johnovo venkovské sídlo a předstírá, že je jeho nenapravitelný bratr Filip, ovšem i jemu padne do oka mladá dívka, a sice schovanka pana Worthinga. Situace se opakuje; Filip se tak stává osudovým, ona je k lásce svolná především pro jeho krásné jméno.

Jde velmi běžný komicko tvorný prvek, který najdeme v nejedné hře. Záměny osob a převleky, jsou a byly oblíbené již v antických komediích. Ovšem sledujeme jeden zásadní rozdíl. Zatímco ve většině pracují autoři s fyzickou přeměnou postavy, kdy dochází k nasazování masky, či převlékání do jiných kostýmů (což dnes není úplně nosné a inscenátoři musí často přicházet se způsoby, kterak přesvědčit diváka, že to „opravdu funguje“), zde jde o záměnu čistě skrze slovo. A to je právě způsob, na kterém je vystavěné celé drama. Břité a rázné dialogy, kde téměř absentují scénické poznámky, spojují několik příběhových linií a dohromady dávají funkční konverzační komedii. Je s podivem, že mnozí další autoři bulvárních komedií nedokáží

dodržet jednoduchý princip, aby bylo dílo tímto způsobem celistvé. Osacarovi Wildovi se to podařilo, ale to je již více než století nazpět.

Kdybychom na repertoárech městských divadel nacházeli více takto propracovaných textů, jistě bychom nemohli tvrdit, že jde pouze o zábavu bulvárního charakteru. Ovšem, zdá se, že každá doba je ve své podstatě stejná a lidské nešvary se mění jenom v detailech. Důkazem toho necht' nám jsou repliky z popisované hry:

ALGERNON: Ty si zřejmě neuvědomuješ, že v manželství musí být na zábavu tři, dva na to nestačí.

JACK (mravoučně): Můj milý mladý příteli, tuhle teorii hlásá již padesát let zkažené francouzské drama.

ALGERNON: Ano. A šťastný anglický domov ji prokázal v praxi za dobu poloviční.

JACK: Pane na nebi, nesnaž se být cynický. To je příliš snadné, být cynický.

ALGERNON: Milý kamaráde, dnes je nesnadné být jakýkoliv. Ve všem je spousta protivné konkurence.